

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
HITTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
KÁNONJOGI POSZTGRADUÁLIS INTÉZET

VITÁLIS GÁBOR SDB

**Az igazságos büntetés és a jóvátétel
egyházjogi kapcsolata**

Tézisfüzet

Konzulens: Dr. Artner Péter

Budapest

2025

Tartalom

A kutatás célkitűzései	4
Alapvető kutatási kérdés	5
A dolgozat központi kérdése.....	5
<i>Az alapkérdését kiegészítő két alkérdés</i>	<i>5</i>
Alap- és részhipotézisek	5
<i>Alaphipotézis</i>	<i>5</i>
<i>Részhipotézisek</i>	<i>5</i>
A kutatás módszere	6
Az igazságosság teológiai és jogi alapjai	7
1. <i>Az igazságosság különböző típusai a kánonjogban</i>	<i>8</i>
2. <i>Az irgalmasság és a szeretet szerepe az igazságosság megvalósításában</i>	<i>8</i>
3. <i>Az egyházi és világi büntetőjog közötti különbségek.....</i>	<i>8</i>
Az áldozatok védelme és részvétele a kánoni eljárásban	9
1. <i>Az áldozatok jogainak fokozatos elismerése</i>	<i>9</i>
2. <i>Normatív újítások és dokumentumok.....</i>	<i>9</i>
3. <i>Az áldozatok részvételének pasztorális dimenziója</i>	<i>10</i>
4. <i>A jóvátétel komplex fogalma</i>	<i>10</i>
5. <i>A jóvátétel szerepe a büntetőeljárásban</i>	<i>10</i>
A jóvátétel fogalma, jelentősége, és „az egyházi jóvátétel öt pillére” modell részletes bemutatása	11
<i>„Az egyházi jóvátétel öt pillére” modell</i>	<i>11</i>
Összegző következtetések	12

Az egyházi büntetőjog gyakorlata az utóbbi évtizedek során súlyos kihívásokkal nézett szembe, amelyek világosan rámutattak: a jogi szankcionálás önmagában nem elegendő az igazságos és teljes igazságszolgáltatás megvalósításához. Az Egyház hitelességét és közösségi békéjét nem lehet pusztán normák alkalmazásával visszaállítani, ha elmarad az erkölcsi, spirituális és közösségi szinten megvalósuló jóvátétel.

A salus animarum – a lelkek üdvössége (CIC 1752. kánon) –, amely a kánonjog legfőbb célkitűzése, olyan komplex igazságszolgáltatási modellt követel, amelyben a bűnös megtérése, az áldozatok gyógyulása, a közösség megbékélése és a károk helyreállítása egymást kiegészítő módon valósulnak meg.

A 21. századi egyházi válságok — különösen a klerikális visszaélések — felhívták a figyelmet arra, hogy a jogi szankciók gyakran formális megoldást kínálnak, de nem szolgálják megfelelően a kiengesztelődést és a közösségi rend helyreállítását. Az egyházjogi válaszoknak tehát integrálniuk kell a büntetőjogot, a lelkipásztori gondoskodást és a spirituális gyógyulást. Az igazságos büntetés nem válhat öncélú szankcióvá: célja a jóvátétel révén történő gyógyítás, megbékélés és újjáépítés.

A laikus szemlélő számára tűnhet úgy, hogy sok esetben az egyházi döntéshozatal mintha megelégedne az ítéletek kimondásával, miközben a sértett, a közösség és nem ritkán az elkövető is mélyebb elégtételre vágyik. Az eljárások lezárását gyakran nem követi valódi kiengesztelődés, a jóvátétel pedig – amely a bűn és a bűncselekmény következményeinek személyes és közösségi helyreállítást célozná – elmarad vagy pusztán formalitássá válik. A kánoni büntetőjog célja nem merülhet ki a szankcionálásban: a közösségi bizalom helyreállítása, a sértettek iránti jóvátétel, valamint a bűnbánatot vállaló elkövető lelki újjáépülése is a kánoni igazságszolgáltatás részét kell, hogy képezze.

Az egyházi igazságszolgáltatás, ha hű akar maradni a saját isteni eredetű céljához, túl kell lépnie a jogpozitivizmus keretein: a valódi gyógyulás, a közösség belső rendjének megerősödése, valamint az áldozatok méltóságának helyreállítása megköveteli a jóvátétel átfogó és konkrét megvalósulását.

Ferenc pápa *Pascite gregem Dei* apostoli konstitúciója is hangsúlyozza a pásztori szolgálat szerepét a fegyelmi ügyekben. A törvények alkalmazása során a püspököknek nem csupán igazságos bírónak, hanem irgalmas atyákként is vezetniük kell az Isten népét.¹ Felelősséggel tartoznak az igazságosság és az üdvösség szolgálataért.

¹ V.ö. FRANCISCUS PP, *Pascite gregem Dei* Const. Ap. (23 mai 2021), in *AAS* 113 (2021).

A jelen kutatás e komplex összefüggések vizsgálatára vállalkozik, azzal a céllal, hogy feltárja az igazságos büntetés és a jóvátétel közötti dinamikus kapcsolatot a kánonjog rendszerében.

Az Egyház törvényei szükségszerűen kell, hogy visszatükrözzék az alapító szándékát, valamint a hitből erőt merítve keressék és megtartsák azt a biztos alapot, melyet Krisztus, mint az örök igazság forrása hagyott ránk. A kánonjog az isteni igazságosság megvalósulásának eszköze. Nem csupán a jogok és köteleességek kiegyensúlyozására törekszik, hanem mindenekelőtt a lelkek üdvösségét szolgálja.

A bűn Isten akaratával szembeni hűtlenséget jelent. A bűncselekmény azt a tettet – vagy éppen elmulasztott cselekvést – amely egyértelműen szembe megy a jogrend bizonyos normáival, s amelynek megsértésére a jogalkotó büntetést helyezett kilátásba.² Mindkettő elkövetés olyan törést eredményez, amely – a kinyilatkoztatás fényénél vizsgálva – az emberi cselekedetekben az igazságosság és erkölcsösség elutasításaként nyilvánul meg. Az emberi kapcsolatok szövetében, a felebaráti viszonyok megromlásában szükségszerűen mások jogainak, méltóságának sérelmét vonja maga után. A valódi igazságosság azonban a megbékélésre törekszik, és párbeszédet folytat, ezáltal kezdi el a bűnös cselekedet által okozott sebeket gyógyítani.

A kánoni igazságszolgáltatásban a jóvátétel nem csupán jogi kötelezettség, hanem antropológiai és lelkipásztori tett is. A személy méltóságából és a közösség egyensúlyvesztésének helyreállítást célzó szükségéből fakad. Igyekszik elősegíteni a bűnbánatot, a kiengesztelődést és az isteni igazságossággal való újbóli közösséget. A jóvátétel így az üdvösség rendjébe való visszakapcsolódás egyik útja: eszköz a személyes és közösségi felelősségvállalás növekedésére, az elkövető lelki gyógyulására, az áldozat méltóságának visszaállítására és az egyházi közösség megerősítésére.

Kiindulópontként szolgál az a felismerés, hogy a jóvátétel teológiai, jogi és pasztorális szempontból sem elválasztható az igazságos büntetés kánonjogi fogalmától. Kutatásom célja, hogy feltárjam e két valóság összefonódását: hogyan őrizheti meg az egyházi büntetőjog a jogrend integritását, miközben eszközzé válik a kiengesztelődés, az emberi méltóság helyreállítása és a közösség meggyógyítása felé vezető úton.

² V.ö. ERDŐ, P., *Bűn és bűncselekmény*, Budapest 2013, 83-84.

A kutatás célkitűzései

A dolgozat célja annak vizsgálata, hogyan valósítható meg az egyházi büntetőjogban egy olyan igazságszolgáltatási modell, amely nem csupán a szankcionálás, hanem a lelkipásztori gyógyítás és a jóvátétel útján járul hozzá az elkövetők megtéréséhez, az áldozatok gyógyulásához és a közösség békéjének helyreállításához.

A vizsgálódás középpontjában az a felismerés áll, hogy a kánonjogi büntetés igazságossága önmagában nem értelmezhető a jóvátétel teológiai-antropológiai dimenziója nélkül. Az igazságos büntetés csak akkor éri el célját, ha képes helyreállítani a bűn által megbontott személyes és közösségi egyensúlyt.

Ennek érdekében a kutatás az alábbi konkrét célokat fogalmazza meg:

- az igazságos büntetés elméleti és gyakorlati kritériumainak vizsgálata, különös tekintettel az egyházi jogrend sajátosságaira és a II. Vatikáni Zsinat utáni kánonjogi fejlődésre. A kutatás célja annak feltárása, miként értelmezhető az igazságosság és a méltányosság a kánonjogban, és hogyan fonódik ezekbe a szeretet isteni parancsa, mint a kánoni büntetés legbensőbb motiváló elve. Ez a szeretet alapozza meg azt a szankcionálási formát, amely nemcsak igazságos, hanem képes a jóvátétel, a megbékélés és a lelki gyógyulás előmozdítására is;
- a jóvátétel, mint a büntetés egy sajátos formájának elemzése, valamint annak a bemutatása, hogyan képes az igazság-, igazságosság eszméjét – mind személyes, mind közösségi szinten – valóságosan kifejezni. A kutatás külön vizsgálja a jóvátétel erkölcsi és jogi formáit, valamint azok kapcsolódását a bűnbánat és kiengesztelődés folyamatához;
- az egyházi büntetőjog alapelveinek elemzése, különös figyelemmel a büntetés céljaira és funkcióira, valamint annak vizsgálata, hogy a kánonjog keretei között értelmezhető-e az „igazságos büntetés” fogalma. A cél annak feltárása, hogy a büntetőjog miként valósíthatja meg a lelkek üdvösségét szolgáló célt, és hogyan tudja összeegyeztetni a jogi kényszert az irgalmasság és a gyógyítás pasztorális elvével;
- a jóvátétel szerepének és hatásának feltárása a kánoni büntetőeljárásokban. Különös tekintettel arra, miként szolgálhatja a megbékélést, a kiengesztelődést és az Egyház igazságszolgáltatási küldetését az elkövető, az áldozat és a közösség szemszögéből. A kutatás vizsgálja e három alany spirituális, erkölcsi és a jogi jóvátétel igényét, és azt, hogy a kánoni eljárás milyen lehetőségek és módok által képes ezt előmozdítani.

Alapvető kutatási kérdés

A dolgozat központi kérdése

Hogyan kapcsolható össze a kánonjogi büntetés igazságossága – létezik-e egyáltalán igazságos büntetés a kánonjogban – és a jóvátétel teológiai-antropológiai dimenziója úgy, hogy az egyházi igazságszolgáltatás ne csak a törvények szigorúan formális alkalmazásában, hanem a méltányosságot és a szeretet erényeit alkalmazva, személyre szabott igazságot valósítson meg a lelkek üdvösségét szem előtt tartva?

Az alapkérdését kiegészítő két alkérdés

Milyen szerepet tölt be, illetve tölthet be a jóvátétel a kánonjogi igazságszolgáltatásban? Különösképpen is az igazság, az igazságosság, az elkövető megtérése, az áldozat méltóságának helyreállítása és az egyházi közösség belső rendjének újjáépítése szempontjaiból vizsgálva.

Létezik-e egy olyan korunkban is alkalmazható egyházi jóvátételi gyakorlat, amely képes integráltan szemlélni és alkalmazni a bűnbánat, a vezeklés és a megbocsátás dimenzióit? Másként fogalmazva: lehetséges-e olyan egységes rendszer, amely az elkövető, az áldozat és az egész egyházi közösség számára a gyógyulás hiteles útját kínálja?

Alap- és részhipotézisek

Alaphipotézis

A kánonjogi büntetés és a jóvátétel elválaszthatatlan egységet alkotnak, mivel a büntetés célja nem pusztán a jogrend helyreállítása, hanem a kiengesztelődés, a spirituális gyógyulás és az áldozatok méltóságának helyreállítása.

Részhipotézisek

- A jóvátétel a kánonjogi eljárásokba mind jogi, mind teológiai, mind pasztorális szempontból integrálható, ezáltal mélyebb igazságosság és nagyobb jogbiztonság érhető el;
- A jóvátétel hármass relációja – elkövető, áldozat, közösség – differenciált, személyre szabott büntetést és igazságszolgáltatást tesz lehetővé;
- Létezhet olyan alkalmazható modell, amely gyakorlati keretet biztosít a jóvátétel strukturált alkalmazására a kánonjogi eljárásokban;
- Az igazságos büntetés csak a jóvátétel dimenzióit figyelembe vevő keretben nyeri el teljes jogi, teológiai és pasztorális érvényét.

A kutatás módszere

A vizsgálat során alkalmazott módszertani megközelítés interdiszciplináris jellegű, mivel az igazságosság és a jóvátétel kérdése a kánonjog sajátos, teológiai megalapozottságú normarendszerében nem értelmezhető kizárólag jogdogmatikai vagy normatív síkon. Az igazságos büntetés és a jóvátétel komplex viszonyának feltárása olyan integrált módszertani keretet igényel, amely képes egységbe foglalni a teológiai, filozófiai, történeti, pasztorális és jogi szempontokat.

A címben feltüntetett kánonjogi kérdéseket – azok teológiai, filozófiai, jogtörténeti és pasztorális kérdéseit – nem elkülönítve szemlélem, hanem egységben értelmezem, mindig a lelkek üdvösségéhez – az egyházban a legfőbb törvényéhez³ – igazítva.

A kutatás módszertani elemei az alábbiak szerint épülnek fel:

- **Történeti jogfejlődési vizsgálat:** a kánonjogi szabályozás fejlődésének, különösen a II. Vatikáni Zsinat utáni reformfolyamatainak tanulmányozása feltárja, hogy a szankciórendszer szerepe miként alakult át a pusztá retributív szemléletből a *poena medicinalis* elvére épülő, pásztori orientációjú igazságszolgáltatás irányába. Ennek része a CIC 1983, valamint az ezt kiegészítő és módosító Motu proprio dokumentumok vizsgálata (pl. *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, *Vos estis lux mundi*, *Come una madre amorevole*);
- **Teológiai és filozófiai alapozás:** a jóvátétel és az igazságosság fogalmainak értelmezése megköveteli az erkölcszteológiai és a jogfilozófiai hátterek átvizsgálását is. A vizsgálat kiterjed többek között: az igazságosság erényének klasszikus és modern értelmezéseire; a szeretet és irgalmasság, mint a kánoni büntetés legmélyebb motivációs forrásainak teológiai megalapozására; valamint a bűn, bűncselekmény, kiengesztelődés és megbocsátás közötti belső összefüggésekre;
- **Normatív elemző módszer:** a pozitív kánonjog szöveghelyeinek, valamint a pápai dokumentumok normatív tartalmának szisztematikus feldolgozása teszi lehetővé annak bemutatását, hogy a jogalkotó miként érvényesíti az igazságosság és a jóvátétel elveit a gyakorlatban;
- **Pasztorális és antropológiai szempontok vizsgálata:** a jóvátétel és a büntetés valós hatásainak elemzése során elengedhetetlen az áldozat, az elkövető és a közösség lelkipásztori és emberi szükségleteinek figyelembevétele. Az emberi méltóság, a

³ V.ö CIC 1752. kán.

megbékélés, a bűnbánat és a lelki gyógyulás tényezői mind hozzájárulnak a kánonjogi igazságszolgáltatás pasztorális dimenzióinak teljesebb megértéséhez;

- **Összehasonlító és kritikai értékelés:** a pozitív normák és elméleti álláspontok összevetése, valamint a joggyakorlat és a szakirodalom fényében történő kritikai értékelés;
- **Gyakorlati modellalkotás és elemzés:** a jóvátétel egyházi gyakorlatára vonatkozó vizsgálat, különösen „az egyházi jóvátétel öt pillére” elnevezésű saját modell ismertetése, valamint annak teológiai, pasztorális, valamint kánonjogi szempontú bemutatása. Annak feltárása, miként járulhat hozzá a kánoni büntetőeljárásokban a kiengesztelődés, az igazságosság és a közösségi gyógyulás előmozdításához.

A kutatás módszertani megközelítése nem korlátozódik a puszta elemzésre és rendszerezésre: figyelmet fordít a gyakorlati alkalmazhatóság szempontjaira, és egyúttal először kísérli meg Magyarországon egységes keretbe foglalni az igazságos büntetés és a jóvátétel kánonjogi kapcsolatának vizsgálatát. Ennek megfelelően a kutatás célja túlmutat a leíró és rendszerező szándékon: reflektív és konstruktív megközelítésre törekszik. Ajánlásokat fogalmaz meg a kánonjogi büntetőeljárás és büntetések, valamint a jóvátétel teológiai és pasztorálisan összhangban álló, a gyakorlatban is alkalmazható szorosabb összekapcsolására.

Az igazságosság teológiai és jogi alapjai

A dolgozat első része az igazságos büntetés elméleti és gyakorlati kérdéseit tárgyalja. A II. Vatikáni Zsinatot követő időszak kánonjogot érintő változások áttekintése után különös figyelemmel vizsgálja az igazság, az igazságosság, a méltányosság, valamint a szeretet és irgalom egyházi kapcsolódási pontjait. E keretben külön fejezetet szentel az *aequitas*, a proporcionalitás és az irgalmasság elveinek, mint a kánoni büntetőjog alapvető normatív és pasztorális vezérelveinek. Az igazságos büntetés fogalmának és céljainak elméleti és gyakorlati megalapozását követően a bűn és a bűncselekmény közötti különbséget, a büntetés céljainak teológiai és nevelő dimenzióit, valamint a büntetés hatékonyságának kérdését kutatja. Itt kiemelt figyelmet fordít a megbánás szerepére a jóvátétel szempontjából, valamint az egyházi közösség és az áldozatok bevonásának szükségességére. Külön fejezet tárgyalja az áldozatok jogait, részvételét és támogatását a kánoni eljárások során, figyelembe véve a vonatkozó normatív dokumentumokat. Az első rész zárásaként bemutatásra kerülnek a jóvátétel különböző formái – restitúció, kártérítés, kárpótlás – valamint ezek kánonjogi értelmezései nemcsak jogi, hanem igazságossági és méltányossági szempontból is. Mindezeket keresztül szemléli a jóvátétel célrendszerbe illeszkedő formáit és lehetőségeit.

Az igazságosság fogalma az egyházi büntetőjogban nem kizárólag jogtechnikai kérdés, hanem szoros teológiai-antropológiai megalapozottsággal bír. Az igazságosság nem egyszerűen a normák formális alkalmazása, hanem a személy és közösség rendjének helyreállítása az isteni törvények rendje szerint.

1. *Az igazságosság különböző típusai a kánonjogban*

A klasszikus jogelmélet alapján az igazságosság három fő formáját különböztethetjük meg, melyek mindegyike meghatározó szerepet játszik az egyházi büntetőjogban:

- *Kommutatív igazságosság* – az egyének közötti kapcsolatok kiegyensúlyozása, a kár megtérítése, a jogtalan előnyök elvétele;
- *Disztributív igazságosság* – a közjó, a közösségi egyensúly és méltányosság érvényesítése;
- *Aequitas canonica* – a törvény szellemének és konkrét céljának figyelembevételével alkalmazott pasztorális igazságosság, amely lehetővé teszi a jog normáinak rugalmas, a személyek és körülmények sajátosságait figyelembe vevő alkalmazását.

Ez utóbbi különösen hangsúlyos a kánonjogban, ahol a törvény végső célja mindig a *salus animarum*.

2. *Az irgalmasság és a szeretet szerepe az igazságosság megvalósításában*

Az egyházi büntetőjog igazságossági szemléletét nem lehet elválasztani a szeretet és az irgalmasság isteni erényeitől. A büntetés legbensőbb célja nem a bosszú, hanem a gyógyítás, a megtérés elősegítése, a kiengesztelődés lehetőségének biztosítása.

Az igazságosság tehát csak akkor válik teljes valósággá, ha az irgalom és a szeretet kíséri. A kánoni szankció célja, hogy a bűnös felismerje hibáját, vállalja felelősségét és belső megtérés útjára lépjen.

3. *Az egyházi és világi büntetőjog közötti különbségek*

A világi jogrendszerek gyakran hangsúlyozzák a retributív igazságszolgáltatási modellt. Ezzel szemben a kánonjog sajátossága:

- *teológiai alapja*: az isteni törvényhez és Krisztus megváltó művéhez kötődik;
- *célja*: nem a társadalmi rend pusztá védelme, hanem az üdvösség előmozdítása;
- *szankciórendszere*: a *poena medicinalis* elvét követi, amely a megtérés és a gyógyulás lehetőségét is hordozza.

Mindez megköveteli, hogy az igazságosság megvalósítása során mindig érvényesüljön a személy méltóságának tisztelete, valamint a közösség rendjének és hitének védelme.

Az áldozatok védelme és részvétele a kánoni eljárásban

A dolgozat második része az egyházi büntetőjog alapelveire koncentrál. Meghatározza az egyházi büntetőjog fogalmát és célját, választ ad a kérdésre: létezik-e igazságos büntetés a kánonjogban. Mindezek után megvizsgálja a kánonjogi jogsértések és bűncselekmények főbb típusait, külön kategóriák szerint csoportosítva azokat. Végezetül bemutatja az egyházi büntetési rendszert: a büntetések fokozatait és kiszabásuk, végrehajtásuk, enyhítésük és eltörlésük eljárásait és lehetőségeit. Mindezekben szemlélteti a kánoni büntetőeljárás méltányosságát szem előtt tartó és lelkipásztori megfontolásokat figyelembe vevő gyakorlatát.

A kánonjog hagyományos eljárásrendjében az áldozat hosszú ideig háttérbe szorult, mivel a büntetőeljárás elsődlegesen *officium publicum*-ként, vagyis a közösség rendjének védelmét szolgáló közjogi feladatként működött. Az elmúlt évtizedek krízisei azonban világosan jelezték: az igazságos és hiteles egyházi igazságszolgáltatás elengedhetetlen feltétele az áldozatok megfelelő jogi és pasztorális védelme.

1. Az áldozatok jogainak fokozatos elismerése

Az egyház normatív fejlődése során fokozatosan jelent meg az a felismerés, hogy az áldozatok:

- nem csupán tanúi az eljárásnak, hanem érintett alanyai,
- jogosultak lelki, pszichológiai és közösségi támogatásra,
- kérhetnek erkölcsi és adott esetben anyagi jóvátételt is,
- részvételük nélkülözhetetlen a teljes igazság kiderítése és a közösség gyógyulása szempontjából.

2. Normatív újítások és dokumentumok

Az áldozatok védelmét és részvételét megerősítő legfontosabb normatív dokumentumok:

- *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*: a súlyos bűncselekmények eljárásrendjének szabályozása, különösen a kiskorúakat érintő esetekre vonatkozóan;
- *Come una madre amorevole*: rögzíti a püspökök felelősségét az elhanyagolt ügykezelések miatt;
- *Vos estis lux mundi*: megerősíti az áldozatok meghallgatásának, jogvédelmének és a panaszok biztonságos megtételének lehetőségét.

3. *Az áldozatok részvételének pasztorális dimenziója*

Az áldozatok kísérése nem csupán jogi kötelezettség, hanem pasztorális feladat is. Ez magában foglalja:

- a lelki sebzettség feldolgozását,
- az identitás és hit közösségi helyreállítását,
- a gyógyulás lehetőségének felkínálását mind személyes, mind közösségi szinten.

Az áldozatok aktív részvétele az eljárásban egyúttal növeli az igazságszolgáltatás átláthatóságát, hitelességét és a közösségi megbékélés lehetőségét.

A jóvátétel a kánonjogi büntetőeljárásban nem csupán kiegészítő elem, hanem az igazságosság egyik központi dimenziója. A bűn következménye nem korlátozódik a formális jogsértésre, hanem személyes, erkölcsi és közösségi szinten is törést okoz. A jóvátétel célja ezen komplex károk orvoslása.

4. *A jóvátétel komplex fogalma*

A kánonjogi értelemben vett jóvátétel magában foglalja:

- *Restitutio*: a jogellenesen szerzett javak visszaszolgáltatása;
- *Satisfactio*: a nem anyagi károk – erkölcsi, lelki, közösségi sérelmek – helyreállítása;
- *Compensatio*: anyagi vagy egyéb módon megvalósuló kártérítés az elszenvedett veszteségekért;
- *Spirituális helyreállítás*: a belső lelki és erkölcsi egyensúly újjáépítése;
- *Közösségi gyógyulás*: a közösség hitének és bizalmának megerősítése.

A jóvátétel tehát nem merülhet ki jogi vagy materiális kompenzációban, hanem a személy egészét és a közösségi rendet szükségszerűen célozza.

5. *A jóvátétel szerepe a büntetőeljárásban*

A kánonjogi eljárások során a jóvátétel elősegíti:

- a bűnbánat elmélyülését,
- az áldozatok sebzettségének gyógyulását,
- a közösség rendjének újjáépítését,
- az eljárás igazságosságának és hitelességének erősítését.

A jóvátétel gyakorlati érvényesítésének lehetőségeit a kánonjog általános és speciális normái (pl. CIC 128. kánon) is megalapozzák.

A jóvátétel fogalma, jelentősége, és „az egyházi jóvátétel öt pillére” modell részletes bemutatása

A dolgozat harmadik, befejező része a jóvátétel jelenlegi egyházi gyakorlatát elemzi. E szakaszban kerül bemutatásra az általam kidolgozott gyakorlati modell: „az egyházi jóvátétel öt pillére”. Ez teológiai, pasztorális és kánonjogi szempontból integrálja a bűnbánat, a vezeklés, a megbocsátás és a közösségi helyreállítás dimenzióit. A modell célja, hogy a kánonjogi eljárások során ne csupán a normatív rend, hanem a közösségi gyógyulás és a lelkek üdvössége is előmozdításra kerüljön.

„Az egyházi jóvátétel öt pillére” modell

A kutatás eredményeként kidolgozott saját modell strukturált keretet kínál az egyházi jóvátétel alkalmazására. Az öt pillér:

a. A jóvátévő cselekedetek jelentőségének tudatosítása (Respect)

Az elkövető erkölcsi ébredése: annak felismerése, hogy tettei milyen mértékben érintették a sértettet, a közösséget, valamint saját lelki integritását. Az elkövető részéről elengedhetetlen a teljes körű beismerés és a tettek következményeinek elismerése. Az őszinte felelősségvállalás nélkül a jóvátétel pusztán formalitássá válna.

b. Az egyéni és közösségi igények feltárása (Relationship)

Az egyéni és közösségi igények pontos, árnyalt feltérképezése. A mediációs folyamat olyan lehetőséget tud teremteni, mely a legérzékenyebb helyzetekben előmozdíthatja az igazságosságot és a kiengesztelődés folyamatát.

c. Az elkövető lelki és erkölcsi formációja (Responsability)

Nem megkerülhető elem, hogy az elkövetőt felelősségvállalásra, empátiára és kiengesztelődésre neveljék. Az ilyen jellegű formáció révén az elkövető jobban megértheti, hogy mit is követett el és hogyan tudja helyrehozni tettei következményeit. Az elkövető lelki és erkölcsi formációja nemcsak az egyéni felelősségvállalás elmélyítését szolgálja, hanem a közösség egységét is erősíteni képes. Ez a folyamat a bűnbánat és a kiengesztelődés valódi megtapasztalásához vezethet, s ezáltal az egyházi jóvátétel gyakorlata nem csak a károk helyrehozatalára szűkül.

d. *A szimbolikus és materiális elemek ötvözése; a konkrét jóvátételi kötelezettségek (Repair)*

Az áldozat számára fontos mind a kézzel fogható kártérítés, mind az erkölcsi és szimbolikus gesztusok, amelyek a méltóság helyreállítását segítik elő. A jóvátételi folyamat akkor válik teljessé, ha ezek a rétegek egymást értelmezik és nemcsak helyettesítik.

e. *A közösségi kapcsolatok helyreállítása és az elkövető reintegrációja (Reintegration)*

A bűn közösségi dimenziója miatt szükséges az egyházközösség megbékélése, a sebek gyógyítása és a lelkipásztori vezetés által biztosított bizalom helyreállítása. A jóvátételi folyamat a kiengesztelődést az elkövető reintegrációjával juttatja célba. Az elkövető közösségbe való visszafogadása olyan egyházi gyakorlat, mely harmóniát eredményez.

Összegző következtetések

A kutatás eredményei megerősítik, hogy a kánonjogon belüli büntető rendelkezések nem értelmezhető a jóvátétel nélkül. A jóvátétel nem pusztán a büntetés kiegészítése, hanem annak szerves része, amely biztosítja a kánonjog céljának – a lelkek üdvösségének – maradéktalan megvalósítását. Az igazságos büntetés lényege nem merül ki a normák formális alkalmazásában, hanem megköveteli:

- az elkövető belső átalakulását,
- az áldozatok méltóságának helyreállítását,
- a közösségi rend és egység újbóli megerősítését.

A vizsgálat során bemutatott modell egy gyakorlati és strukturált keretet kínál, amely képes az igazságosság, a bűnbánat, a megbékélés és a jóvátétel egységét megvalósítani.

A kutatás innovációja abban rejlik, hogy mialatt elméleti síkon egységes rendszerbe foglalja az igazságos büntetés és a jóvátétel kapcsolatát, gyakorlati szinten irányelveket és alkalmazható modelljavaslatot kínál az egyházi büntetőeljárások megújítására a jóvátétel mélyebb és strukturáltabb beépítésével. Újszerűsége révén mindez hozzájárulhat egy, a kánonjogi alapokban gyökerező kiengesztelődési kultúra megalapozásához és fejlődéséhez az Egyházban. Pásztorális síkon pedig elősegíti a közösségi megbékélést és a sértettek iránti empátikusabb választ. A kánonjogi eszközök ilyen jellegű kiszélesítésével pedig a lelkek üdvösségének szolgálatát is hatékonyabbá teheti.

Összességében a jóvátétel teológiai-antropológiai beépítése a kánonjog büntetőeljárásaiba nemcsak igazságosabb, hanem pasztorálisan is gyógyítóbb és evangéliumibb válasz a bűn és a bűncselekmény okozta törések kezelésére. Az igazságos büntetés így válhat a kegyelem és irgalom szolgálatának isteni eszközévé az Egyház közösségében.